

Громадянська війна в Ірландії — частина Ірландської революції (1922–1923 рр.)

Ірландія — країна, нація якої вела, мабуть, найбільш криваву боротьбу за своє звільнення від різних загарбників у світовій історії. Як зазначав борець за свободу Ірландії Роберт Сендсі: «Ніколи не буде миру в Ірландії, допоки не буде усунута іноземна британська присутність і єдиний ірландський народ не запанує в своїй країні, на своїй землі, суверенний політично, культурно та економічно, визначаючи внутрішню політику, маючи свободу думки і дії» [3, с. 3].

Таким чином, Перша світова війна та війна за незалежність Ірландії, яка завершилась підписанням Англо-Ірландського договору 6 грудня 1921 р., не вирішила нагального виклику, який постав перед Ірландським народом, — незалежної країни. Боротьба продовжилась, але вже в більш жорсткій формі. Англо-ірландський договір не задовольняв окремі, історично складені спільноти Ірландії. Протестанти Ольстеру прагнули закріпити зв'язки з Великою Британією. Католики основної частини Ірландії прагнули повної незалежності країни та продовження революції. Підписання договору викликало тривалі дебати в ірландському парламенті. Практично відразу утворилося дві фракції — прихильників і противників договору. Першу очолили ті, хто його і підписував, — Майкл Коллінз і Артур Гріффіт. На чолі другої встали президент Дойла (парламенту) Едмон де Валера і міністр оборони Кахал Бру. Дебати з питання про ратифікацію договору почалися 14 грудня і тривали аж до 6 січня. За день до голосування де Валера визнав, що питання про ратифікацію викликало глибокий розкол, як серед депутатів Дойла, так і серед міністрів тимчасового уряду. У підсумку, 7 січня угоду було офіційно ратифіковано 64 голосами проти 57. Саме ратифікація договору призвела до розколу у «Шинн Фейн» та ІРА на тих, хто покладав надії на переговорний процес, і на тих, хто сподівався лише на силу, підкріплену зброєю [1]. Через два місяці після цих подій загони ІРА почали активні військові дії. Цим вони розпочали громадянську війну. Тепер проти них усіх: і «свої», і юніоністи, і англійці. Тоді Катал Сулдінг (один з керівників ІРА) скаже: «...Ми боролися за незалеж-

ність Ірландії, не маючи для цього якогось плану, ми плануємо лише саму боротьбу, ми ніколи не могли сподіватися на успіх, тому, що ми ніколи не планували досягнення успіху» [3, с. 41]. У той же час де Валера заявив: «Більшість не має права помилятися», — і подає у відставку з посади президента Ірландії [3, с. 79].

Паралельно цьому Дойл формує Тимчасовий уряд на чолі з А. Гріффітом. В опозиції до Англо-Ірландського договору залишається більша частина ІРА (15 тисяч бійців), з решти — формується Національна Армія (7 тисяч бійців), яка підтримується і озброюється британцями. Едмон де Валера заявив: «ІРА повинна буде пройти по крові солдат нового ірландського уряду для того, щоб отримати свободу» [3, с. 80]. Починаються локальні збройні сутички між ІРА та Національною Армією. У квітні 1922 р. в місті Атлон бійці АРА вбивають генерала Національної Армії Адамсона. Це вважається початком громадянської війни, хоча зупинити такий розвиток намагалися де Валера та Коллінз, але з цієї спроби нічого не вийшло. ІРА не прийняла пропозицію Коллінза про прийняття конституції, яка б відповідала первісній позиції «Шинн Фейн». Лідери боротьби за незалежність ідуть на вибори роз'єднано — і знову де Валера програє. Громадянська війна переходить у свою трагічну фазу.

На той час значна частина країни переходить під контроль ІРА. Тимчасовий уряд контролював лише Дублін та маленьке графство Лонгфорд. ІРА вирішує захопити місто і розпочинає в Дубліні військову кампанію (14 квітня – 5 липня 1922 р.). Коллінз вчергове хоче уникнути кровопролиття і віддіє наказ уникати збройних сутичок. У цей час бойовики ІРА в Лондоні вбивають відставного британського фельдмаршала Генрі Уільсона, який був військовим радником юніоністичного уряду в Ольстері (згідно свідчень Джо Долана, члена загону «Дванадцять апостолів», капітана Національної Армії, цю акцію спланував сам Коллінз, щоб помститися за знущання над католиками в Північній Ірландії). Коллінз, хоч і підписав Англо-Ірландський договір і був змушений виконувати британські ультиматуми, внутрішньо не змирився з втратою півночі країни. Справа у тому, що він таємно планував початок партизанської війни у Північній Ірландії. Протягом перших місяців 1922 р. Коллінз допомагав зброєю і грошима північним загонам ІРА. Разом з начальником штабу повстан-

ців Ліамоном Лінчем таємно організував наступ частин ІРА та Національної Армії по всій протяжності північного кордону. Частина зброї, яку Англія постачала Тимчасовому уряду, передавалася північним загонам республіканців [3, с. 81–82]. 14 квітня 1922 р. загони ІРА під командуванням О'Коннора займають будівлю Чотирьох Суддів у Дубліні. В. Черчіль заявив прем'єр-міністру Коллінзу, що якщо він не вирішить проблему ІРА, Лондон застосує війська з використанням танків, авіації та артилерії. Повстанці відкинули ультиматум Коллінза скласти зброю і урядові війська розпочали обстріли позицій республіканців у Дубліні. Під командуванням ІРА перебувало близько 180 волонтерів з першого і другого батальйонів дублінської бригади. Озброєні, вони були лише стрілецькою зброєю — гвинтівки, п'ять автоматів Томсона і два легких кулемети Льюїса. Після того, як артилерійський обстріл в перший день довів свою неефективність, британці передали Коллінзу ще дві вісімнадцятифунтові гармати і запропонували надати також шостидесятифунтові гаубиці і, більш того, запропонували нанести авіаудар по будівлі. Коллінз відхилив обидві пропозиції, побоюючись, що це призведе до великих втрат серед мирного населення. 29 червня урядові війська почали штурм східного крила будівлі, втративши при цьому трьох чоловік убитими і 14 пораненими і захопивши 33 людини в полон.

Тим часом частини дублінської бригади ІРА під командуванням Оскара Трейнора зайняли позиції в районі О'Коннелл-стріт, намагаючись відвернути на себе увагу урядових військ. 30 червня потужні вибухи потрясли західне крило будівлі Чотирьох Суддів. На думку ІРА, їх причиною були пожежі, що почалися після бомбардування. За твердженням ж представників військ Ірландської вільної держави, крило було заміновано бойовиками [2, с. 355]. Після того, як частина Дублінської бригади ІРА вирішила покинути займані позиції, прикривати їх відхід став О'Коннеллівський загін під командуванням Катала Бру. Майже тиждень він зі своїм загonom утримував позиції. Коли стало очевидним, що операція ІРА в Дубліні завершується поразкою, Бру віддає наказ своїм бійцям здатися, але сам цього робити не став. Колишній міністр оборони Ірландської Республіки, шкутильгаючи, вийшов з револьвером на позиції урядових військ

і був смертельно поранений. Були розстріляні лідери ІРА О'Коннер та Меллоуз. Де Валера, який, до речі, служив в ІРА звичайним майором, як президент та голова уряду незалежної Ірландії віддає наказ про перехід ІРА у підпілля [2, с. 360–361]. У свою чергу юніоністи, відчуваючи перемогу, переходять до відвертого розгулу. Так, у період з 21 червня 1921 р. по 18 червня 1922 р. вони вбили 428 ірландців-католиків, 1766 чоловік важко поранили, близько 9 тисяч чоловік втратили роботу, близько 24 тисяч — втратили свої домівки внаслідок погромів. На розгул юніоністів ІРА відповідає вбивством прем'єр-міністра О'Хітінса 10 липня 1922 р. [3, с. 42].

Військові дії перекидаються у гірські райони острова, протягом серпня-вересня 1922 р. ІРА продовжує боротьбу, але місцеве населення неохоче підтримує її. В результаті, ІРА, не маючи чіткої політичної та соціально-економічної програми, зазнала поразки. Новим президентом Тимчасового уряду стає Уільям Косгрейв. За його керівництва парламент приймає нову конституцію Ірландії, де керівником країни має стати генерал-губернатор, що призначався королем Великобританії. Вже 17 грудня 1922 р. британські війська залишають територію Ірландської Республіки. Косгрейв призначається прем'єр-міністром новоутвореної Ірландської Вільної Держави — домініону Великобританії [3, с. 83–84]. Діяльність ІРА поступово згортається, і вже у квітні 1923 р. де Валера висунув умови припинення громадянської війни. Адміністрація Косгрейва прийняла його умови, і де Валера віддав ІРА наказ про припинення збройної боротьби. Громадянська війна завершилася, жертвами її стали до чотирьох тисяч кращих синів і дочок острова Ейре, а тисячі членів ІРА далі утримувалися в тюрмах. Ці події надзвичайно сильно позначилися на політичній долі Ірландської Республіки. Її лідери, носячи в серцях пережите, змогли гідно і мудро будувати Ірландську державу в майбутньому. Едмон де Валера у 1926 р. створив власну партію «Фіан Файл» («Солдати долі»), яка посприяла тому, що з 1927 р. генерал-губернатора Ірландії почав призначати Кабінет міністрів Ірландії, а не король Великобританії. У 1932 р. де Валера змінить Уільяма Косгрейва на посаді прем'єр-міністра, і одразу ж у новій Конституції Ірландія не була названа домініоном, а у відносинах з

Північною Ірландією важливою стала стаття про необхідність возз'єднання єдиної ірландської держави [3, с. 85].

Ірландська громадянська війна, як і всі такі конфлікти, була трагедією. Але вона стала першим серйозним кроком до повної незалежності Ірландії.

1. Documents on Irish Foreign Policy Series: excerpts from the Anglo-Irish Treaty. Anglo-Irish Treaty, 6 December 1921 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html
2. Джексон Т. А. Борьба Ирландии за независимость / Томас Альфред Джексон [пер. с англ. и вступ. ст. В. Григорьева]. — М.: Издательство Иностранной литературы, 1949. — 362 с.
3. Нація, яка не капітулює [під ред. Ярослава Іляша, Віктора Пога]. — К.: Українська Видавнича Спілка, 2011. — 144 с.

Дяченко Д. Р.

Невідома історія боротьби Магатми Ганді

Під час другої англо-бурської (1899–1902) і англо-зулуської (1906) воєн Магатма Ганді служив у британській армії санітаром, хоча вважав справедливою боротьбу бурів і зулусів. Свої дії він розглядав як доказ лояльності індійців Британській імперії, що повинне було переконати англійців надати Індії право на самоврядування. «Я вважав, що якщо вимагаю прав як британський громадянин, то зобов'язаний, як такий, брати участь у захисті Британської імперії. Я вважав тоді, що Індія може стати незалежною тільки у рамках Британської імперії та при її сприянні. Тому я зібрав якомога більше товаришів і насилу добився, щоб нас прийняли в армію санітарами», — пише Ганді [2, с. 348]. Пізніше, він заохочував індусів служити в лавах британської армії та воювати з її ворогами. При цьому всьому він притримувався та агітував за ненасильницький шлях боротьби проти ворогів у межах та за кордонами Індії. Головним питанням для мене залишається те, що чи можна вважати, без сумніву, велику людину борцем за ненасильницький шлях боротьби?

У 1893 р. Ганді відправився у Південну Африку в якості адвоката для того, щоб представляти там провідну фірму індійських мусульман. Він організував Індійський національний конгрес у Південній